

Sodobne teme bi morali pogosteje srečavati na naših filmskih platnih. Ob teh razmišljanjih pa nam ne bo v škodo, če se spomnimo besed Leonarda da Vincija: »Nikoli si ne dovolim, da bi bil neužiten.« To pa družba tudi danes od umetnika s polno pravico zahteva.

Ostane nam še zadnja, četrta tematska skupina — mladinske teme. Sem spadata »Kekec« in »Dobro morje«.

Dvoje filmov za mladino v petnajstih letih je odločno premalo. Pomen, ki ga ima film pri vzgoji mladine, in veliko povpraševanje po tej zvrsti v svetu opozarjata na bolj sistematično proizvodnjo mladinskih filmov.

Če naj ob koncu v nekaj besedah povzamem misli, ki so bile tu zapisane, in izrazim željo za bodočnost, moram zapisati tole: V prvih petnajstih letih slovenskega filma je v repertoarni politiki prevladovala stihija. Kljub sorazmernemu uspehu in kvaliteti nekaterih filmov moram poudariti, da bi bil uspeh brez dvoma še znatno večji, če bi bilo več smotrnejšega perspektivnega repertoarnega načrtovanja. Če bodo ob povečani proizvodnji v bodočih repertoarnih načrtih po nekem pametnem ključu zastopane vse štiri tematske skupine, o katerih je bilo govora v teh razmišljanjih, bo slovenska filmska proizvodnja dobila pestrejšo in zrelejšo podobo.

J o ž e G a l e

REPERTOARNA POLITIKA NAŠIH DISTRIBUCIJSKIH PODJETIJ IN KINEMATOGRAFOV

O programski politiki naših distribucijskih podjetij govorimo že dlje časa, zadnje mesece pa precej razpravljamo tudi o programski politiki naših kinematografov. Mislim, da je ob tem zelo važnem problemu naše reproduktivne kinematografije treba izločiti predvsem dve centralni vprašanji: programsko politiko podjetij za promet s filmi (distribucij) in programsko politiko kinematografov.

Po decentralizaciji distributivne kinematografije se je v mnogih podjetjih močno uveljavljala teza komercializacije našega kinematografskega programa in z njo nezdrava orientacija uvoza takšnih filmov, od katerih so vodstva podjetij za promet s filmi pričakovala ne vem kakšnih komercialnih efektov. Zelo hitro se je pokazalo, da je takšna orientacija skrajno nezdrava in da je sposobna v nekaj letih ne samo obubožati naš kinematografski program, temveč tudi vplivati na poplitvenje okusa filmskih gledalcev. Spominjam se, da so vsa prizadevanja posebno slovenskega podjetja »Vesna-film« v tedanji situaciji bila na prvi pogled najbolj podobna donkihotskemu spopadu z mlini na veter. Toda vztrajnost v zahtevah, da so podjetja za promet s filmi dolžna orientirati svojo programsko politiko in torej uvoz filmov s svetovnega filmskega tržišča k čimbolj kvalitetnemu izboru pa tudi k čimbolj pestremu nacionalnemu sestavu, je ob pomoči družbenih organov (svetov za izbor filmov), ki jih je pri teh podjetjih uveljavil zakon o filmu, vendarle premagala grozečo nevarnost komercializacije uvoza filmov. Danes ni več neupravičena trditev, da se program naših distributivnih podjetij vidno popravlja in da mu počasi uspeva posredovati našim gledalcem tako rekoč vsa najbolj pomembna dela svetovne filmske ustvarjalnosti. Izkazalo se je, da programska politika podjetij za promet s filmi

ni zgolj rezultat nekakšnih ekonomskih računov in predvidevanj, temveč odgovorno delo, ki zahteva kvalificirane kadre z izostrenim poslušom za kvalitete v filmskem ustvarjanju.

Ob programski politiki naših distributivnih podjetij je zame osebno bolj kot sam izbor zadnjih let, problematičen položaj filmskih distribucij. Ta položaj ni zanimiv samo z ekonomske in gospodarske plati, temveč bistveno vpliva na funkcionalnost filmske distribucije v kinematografiji socialistične dežele. Po svojem statusu so namreč naše filmske distribucije »trgovine na veliko«. Kakor se to smešno sliši, je vendarle res. Takšna kvalifikacija filmskih distribucij pa sama po sebi negira in hudo zmanjšuje dejansko funkcijo distributivne kinematografije. Mnenja sem namreč, da pripada distributivnim podjetjem izrazito kulturno in vzgojno poslanstvo. Če jih že moramo nekam za vsako ceno uvrstiti, potem sodijo še najbolj med založniška podjetja ali ustanove. Ker že nekaj let delam v organih delavskega samoupravljanja slovenskega distributivnega podjetja, imam kar naprej priložnost ugotovljati, kako predpisi, ki veljajo za trgovino in se jim mora torej podrežati tudi filmska distribucija, ovirajo vzgojno poslanstvo filmske distribucije. Zelo zgrešeno bi bilo namreč misliti, da samo kvaliteten film opravi v vsem širokem obsegu kulturnovzgojno poslanstvo. Nasprotno! Ker smo tako temeljito zaostali za večino Evrope v oblikovanju filmske kulture našega človeka, bi se bilo prav sedaj, ko so večinoma razčiščeni pojmi o nivoju našega uvoza tujih filmov, treba temeljito posvetiti ob kvalitetnem, nacionalno in žanrsko pestrem filmskem programu različnim oblikam filmske vzgoje širokega kroga gledalcev in ljubiteljev filma. Takšno dejavnost filmske distribucije — ne morem verjeti, da tovrstna dejavnost ne sodi med osnovne funkcije filmske distribucije v socialistični deželi — pa v največji meri zavirajo in onemogočajo ekonomski predpisi, ki veljajo danes za filmske distribucije. Nikar ne delajmo usodne napake in ne glejmo stvari površno. Tako imenovana propagandna in reklamna služba distributivnih podjetij ne moreta poglobiti svoje dejavnosti v smislu vzgojnih prizadevanj in načrtnega dela, če distributivnim podjetjem ne bomo priznali statusa kulturnovzgojnih teles in jim družba ne bo naložila tudi filmsko vzgojnih nalog, ki naj bodo usmerjene v oblikovanje solidne filmske kulture našega človeka.

Doživljamo celo nekaj nasprotnega (in skoraj ne morem verjeti, da je res tako) — da namreč sicer skromna filmsko vzgojna prizadevanja slovenske distribucije niso dobila v desetih letih nobenega priznanja in nobene, niti moralne pomoči. Mislim namreč na mesečnik »Film«, ki ga to podjetje izdaja iz svojih sredstev. Kar naprej smo doživljali, da so ga obravnavali kot reklamno glasilo podjetja, pri tem pa ugotavljali, da ljudje, ki so tako sodili o tem edinem slovenskem filmskem časopisu, niso poznali niti njegove vsebine. Do danes ni v Jugoslaviji deset let nepretrgano izhajal noben filmski časopis in iz prakse tistih filmskih časopisov in revij, ki uživajo vzdevek »seriozni«, vemo, da pogosto ponatiskujejo študije in sestavke, ki jih je našemu bralcu najprej posredoval mesečnik »Film«.

Filmske distribucije bi se morale lotiti seveda tudi študija naše filmske publike. Ni samo zanimivo, katere filme ljudje najraje gledajo, zanimiva je tudi sociološka in vsaj še starostna struktura naše filmske publike, treba bi se bilo podrobneje posvetiti sociološkim komponentam distributivne in reproduktivne kinematografije, spremljati vplive posameznih filmov na gledalce različnih starostnih dob itd. Vsi ti elementi niso zanimivi samo kot pokazatelji,

ki naj usmerjajo po komercialni plati distributivno kinematografijo, temveč so mnogo pomembnejši in osnovni elementi za sistematično filmsko vzgojno delo.

Popolnoma drugače pa je s programsko politiko naših kinematografov. Zakon o filmu res svetuje, naj ustanovitelji kinematografov imenujejo pri vsakem kinematografu tako imenovani programski svet in naj nanj prenesejo nalogo oblikovanja kinematografskega programa. Toda programskih svetov imamo v Sloveniji sila malo, pa še večina teh prav ne ve, kako bi začela z delom. Tako je praktično programska politika kinematografov absolutni monopol vodstvenega kadra, ki vodi naše kinematografe. Ni treba posebej poudarjati, da je (z zelo redkimi izjemami) ta kader vse prej kot sposoben oblikovati filmski program v svojem kinematografu. Večinoma ti ljudje filma sploh ne poznajo in se jim niti ne sanja, da pripada filmskemu programu v nekem kraju pomembna kulturna in vzgojna funkcija. Če začneš govoriti o teh problemih v njihovi družbi, se začno pomenljivo nasmihati, češ: kar govori in pripoveduj, a nas, starih mačkov, ki »imamo film v mezincu«, ne boš prepričal... Ko smo na pobudo Zveze Svobod in prosvetnih društev začeli polagoma segati na področje repertoarne politike naših kinematografov, smo imeli priložnost izvedeti čudovite, skoraj neverjetne stvari. Ljudje, ki so jih občinski ljudski odbori imenovali ponekod v programske svete, so nam vedeli povedati, da ima upravnik njihovega kinematografa za vsak njihov predlog, ki naj bi peljal k izboljšanju ravni reproduktivne kinematografije pri nas, pripravljenih nekaj odgovorov, s katerimi jim dokazuje, da oni sicer lepo mislijo, da pa je v naši distributivni in reproduktivni kinematografiji položaj takšen, da njihovih idealnih zamisli ni mogoče uresničiti. Samo poslušajte upravnike kinematografov, pa boste kaj hitro izvedeli, da so vseh nepravilnosti, zastarelosti in nezdravih pojavov krive distribucije. Kapitalistični sistem nima takšnih izžemalcev in pohlepnežev, kot so po njihovih interpretacijah naša podjetja za promet s filmi...

Morebiti se bo zdelo malce čudno, a trdno sem prepričan, da je položaj v naši reproduktivni kinematografiji danes že tako dozorel (v svoji stagnaciji, okorelosti, zastarelosti, pomanjkljivosti in nezdravih pojavih), da upravičeno zahtevamo, da mora voditi kinematograf v vsakem slovenskem kraju kvalificirana oseba. Ta pa mora poleg nekega splošnega kulturnega razgleda in vsaj izobrazbe, ki jo daje srednja šola, imeti tudi solidno filmsko izobrazbo. Mislim, da morajo naše kinematografe upravljati in voditi ljudje, ki se zavedajo, da pripada filmu vsaj vzgojna in kulturna vloga v življenju nekega kraja, ljudje, ki v filmu ne gledajo samo blaga, ki se dobro prodaja, temveč imajo film radi.

Seveda se položaj ne more spremeniti, dokler ne bodo začeli o reproduktivni kinematografiji na svojem področju, se pravi o svojih kinematografih, z vso resnostjo razmišljati tudi občinski in okrajni ljudski odbori. Dokler bodo v svojih kinematografih gledali samo vir določenih dohodkov, se seveda ne bomo izkopal iz situacije, s katero ne moremo biti zadovoljni.

Šele potem bomo lahko začeli razmišljati o programski politiki naših kinematografov. Ta namreč ni lahka naloga. Temeljito se bodo morali potruditi kvalificirani vodstveni kadri v reproduktivni kinematografiji in se krepko opreti na sodelovanje in pomoč svojih programskih svetov, da bodo uspeli oblikovati v svojih krajih takšen filmski program, ki ne bo vsiljeval gledalcem okusa in volje dosedanjih upravnikov kinematografov, temveč bo za kraj stalna oblika kulturne dejavnosti in načrtnega in premišljenega oblikovanja

okusa in obzorja gledalcev. To pa je po mojem mnenju vloga kinematografa v socialistični družbi, posebno še pri nas, ko vemo, da so številni naši najbolj odgovorni forumi in funkcionarji že večkrat opozorili na kulturnovzgojno funkcijo reproduktivne kinematografije.

Šele v takšnih kinematografih bo mogoče spremeniti — poleg vsega drugega — tudi odnos do domačega celovečernega, še posebno pa kratkega filma vseh zvrsti. Včasih sem (sicer z določeno mero nezaupljivosti) verjel, da naši ljudje, posebno še na podeželju, ne cenijo domačega filma. Odkar imam prilžnost delati praktično v eni izmed naših množičnih organizacij, ki se je lotila filmsko vzgojnega dela, sem imel kar naprej priliko spoznavati, da naši ljudje domač film ljubijo in si ga želijo. Tudi naše dokumentarce, kratke reportaže, filmske novice, risanke itd. Zaledje, ki ga živo občuti filmska proizvodnja v domačih gledalcih, pa je za filmsko ustvarjalnost zelo pomembno, ker ji ne posreduje samo občutka, da filmov ne ustvarja za neko imaginarno publiko, temveč jo navdaja tudi z zavestjo odgovornosti do svojih gledalcev.

Pravzaprav sem se v teh svojih refleksijah ob problemu programske politike naših distributivnih podjetij in kinematografov dotaknil posredno tudi že problema značaja podjetja za promet s filmi, torej distribucije, in kinematografa. Odločno sem prepričan, da sta obe ravnini naše reproduktivne kinematografije predvsem in izrazito kulturnega značaja, torej kulturni ustanovi. Razumljivo je, da bosta morali zadostiti tudi nekim ekonomskim pogojem, toda ti ne smejo in ne morejo biti primarni ter ne morejo dušiti kulturnega in vzgojnega poslanstva celotne reproduktivne kinematografije.

Vitko Musek

FILM IN KULTURA

Dokler se še nenehoma srečujemo z že malo zastarelim vprašanjem, ali je film (zaradi številnih avtorjev in sodelavcev, zaradi velikega pomena tehnike, zaradi zvestega spremstva komercialnih elementov, ki ga je domala nemogoče docela izločiti, itd.) sploh lahko umetnost, dokler se še dostikrat (zaradi tako imenovanega mednarodnega filmskega jezika, zaradi tako imenovanih internacionalnih filmskih tém itd.) zastavlja vprašanje deleža nacionalne kulture na tem področju kot izključno vprašanje folklore ali dokler se filmske zgodbe (ne samo koprodukcijske) vnaprej naivno preračunavajo predvsem na inozemske (ne samo devizne) učinke, tako dolgo je seveda vprašanje, ki ste ga zastavili o položaju slovenskega filma v slovenski kulturni dejavnosti, smiselno tako zaradi kadrovskih, psiholoških kakor tudi zaradi materialnih, organizacijskih ali tehničnih platí slovenske filmske proizvodnje.

Pri nas, kjer smo do letos izdelali komaj po enega ali po dva celovečerna filma na leto, se zastavlja to vprašanje zaradi majhne proizvodnje žal zmeraj bolj ali manj zastrto, posebno ker se je film — odkar ga na Slovenskem sploh imamo — deloma zaradi razumljivo skromnih materialnih in kadrovskih razmer, deloma pa — skoraj bi rekel — zaradi občutka ali kulturne večvrednosti ali pa tudi manjvrednosti hoté držal ob strani drugih kulturnih dejavnosti, kakor da se sramuje njihove družbe ali kakor da bi si včasih ne bilo treba kulturnega prostora osvojiti tudi na juriš.